SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2179

av Anfal Mahdi m.fl. (V)

En politik för tryggare familjer

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut 3
Inledning 7
Barnets bästa 8
Hävandet av ett presumerat föräldraskap 9
Polishämtning vid verkställighet av beslut 10
Domares barnkompetens 11
Barnprotokoll 12
Barn med fler än två sociala föräldrar 14
Könsneutral lagstiftning 15
Adoption 16
Adopterades rätt till modersmål 16
Adopterades rätt till sitt födelsenamn 17
Äktenskapsfrågor 17
Betänketid vid skilsmässa 18
Bodelning 19
Erkännande av samkönade äktenskap och registrerade partnerskap i hela EU 19
Förbud mot omvändelseförsök 20
Gode män, överförmyndare och förvaltare 20

Utredning om ny lagstiftning 21
Uppdelning av den gode mannens förordnande i personliga och ekonomiska angelägenheter 22
Utredning av kommunalt ansvar för gode män och förvaltare 22
Kommunalt solidariskt skadeståndsansvar 23
Överförmyndarens tillsynsansvar 24
Bättre kontroll av boutredningar och arvsskiften 25
Bristande trygghet för sambor 25
Tryggare konsumenter 26
Konsumentvägledning 27
Kompetens om ekonomiskt våld 28
Överskuldsättning 29
Förebyggande åtgärder mot överskuldsättning 29
Telefonförsäljning 30
E-legitimation 31
Digitalt utanförskap 32
Säkra e-legitimationer 33
Ändra betaltjänstlagen för att motverka bedrägerierna 34
Stoppa oskäliga veterinärkostnader 35
Bryt upp oligopolet 36
Stopp för vidareförsäljning av evenemangsbiljetter i Sverige till ockerpriser 36
Apotek bör vara skyldiga att informera om läkemedel omfattas av Läkemedelsförsäkringen 37
Förbjud dolda bud vid bostadsaffärer 37

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning av domstolars användande av ovetenskapliga teorier i vårdnadstvister, såsom parental alienation syndrome, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett presumerat föräldraskap inte ska kunna hävas på den grunden att barnet har tillkommit genom en heminsemination eller genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands med en anonym donator, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hävandereglerna för ett presumerat föräldraskap bör utredas närmare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör presentera förslag till lagändring som förtydligar att hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge inte får ske annat än om det råder uppenbar fara för barnet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att de domare som ska döma i mål om vårdnad, boende och umgänge ska ha förvärvat en särskild barnkompetens, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar att upprätta särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att varje barn får rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken (FB) så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att den familjerättsliga lagstiftningen ska bli både materiellt och språkligt könsneutral och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur skadestånd från staten kan betalas ut till de som fått sina mänskliga fri- och rättigheter kränkta genom internationell adoption till Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utökad rätt att studera sitt modersmål på komvux för adopterade bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur namnlagen kan ändras så att adopterade får rätt att återta sitt födelsenamn och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i lagstiftning i äktenskapsbalken som innebär att kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad tas bort och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för rättvisa bodelningar och motverka att bodelningar förhalas och drar ut på tiden och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att samkönade äktenskap och registrerade partnerskap ska erkännas i hela EU och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att omvändelseförsök förbjuds och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som bygger på SOU 2021:36 Gode män och förvaltare – en översyn och tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur en legal uppdelning av den gode mannens förordnande i personliga och ekonomiska angelägenheter skulle kunna se ut och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas om det ska införas ett rent kommunalt ansvar för gode män och förvaltare inom den egna organisationen och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett kommunalt solidariskt skadeståndsansvar för förmögenhetsbrott som en ställföreträdare vållat huvudmannen inom ramen för sitt uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur utbildning för överförmyndare och överförmyndarnämnder ska organiseras för att säkerställa en högre kompetensnivå hos dessa och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att kraven på boutredare skärps och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att det införs arvsrätt mellan sambor och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra kommunerna skyldiga att tillhandahålla konsumentvägledning och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur man kan säkerställa att konsumentvägledarna och budget- och skuldrådgivarna har kompetens om ekonomiskt våld och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med förslag på konkreta förebyggande åtgärder mot överskuldsättning och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om att införa ett omvänt Nixregister och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att telefonförsäljning förbjuds om inte

konsumenten uttryckligen gett sitt medgivande till att bli kontaktad i ett omvänt Nixregister, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten för gode män att använda e-legitimation för de personer de har förvaltarskap för och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att konsumenternas skydd mot bedrägerier på betalmarknaden stärks och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera befintliga lagar och regler för betaltjänster för att säkerställa att de är tillräckliga för att motverka bedrägerier på betalningsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen bör utvärderas så att konsumenten inte får bära ansvaret för obehöriga uttag, i synnerhet med bank-id, bankdosor och Swish, och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag om ändring i betaltjänstlagen utifrån exemplet från Storbritannien och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som likt den i Storbritannien innebär att bankerna öppet måste redovisa statistik över hur många av deras kunder som blivit bedragna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning kring hur nationella tariffer för djursjukvård kan införas och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett marknadsundersökningsverktyg införs och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär ett förbud mot prispåslag vid vidareförsäljning av biljetter till kultur- och idrottsarrangemang och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att apotek blir skyldiga att informera om

huruvida läkemedel omfattas av läkemedelsförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att dolda bud förbjuds i bostadsaffärer och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Den familjerättsliga lagstiftningen är i dag föråldrad och könsstereotyp och saknar ett tydligt barnperspektiv. För Vänsterpartiet är det självklart att alla människors kärlek ska respekteras. Ingen ska diskrimineras p.g.a. sin sexuella läggning eller könsidentitet, utan alla ska ges samma förutsättningar att bilda och vara en familj. Dessvärre har vi en lång väg kvar innan vi nått fram till detta mål. Vidare behöver den familjerättsliga lagstiftningen stärkas för att bättre stötta och skydda de som har sämre förutsättningar att tillvarata sina egna intressen.

Men även den konsumenträttsliga lagstiftningen behöver stärkas. Allt fler får svårare att få ekonomin att gå ihop med ökade levnadsomkostnader. De senaste åren med stigande inflation drabbar särskilt de som lever på väldigt små marginaler. Att allt fler lever i en ekonomiskt pressad situation ökar behovet av att skydda konsumenterna från att göra val som försämrar deras situation. Samtidigt blir det allt svårare och mer komplicerat att vara konsument. Mer tekniskt avancerade produkter, fler komplicerade finansiella tjänster och en global marknad innebär många möjligheter men ställer också konsumenten inför större utmaningar.

Trots att det finns ett omfattande konsumentskydd är konsumenterna ständigt i underläge. Det gäller både vid val av produkter och tjänster och vid tvister. Avancerade metoder används för att få oss människor att konsumera så mycket som möjligt. Därför är det också viktigt att vi har välfungerande myndigheter som Konsumentverket och Allmänna reklamationsnämnden som finns där och bidrar till att skydda konsumenterna. Dagligen översköljs vi av reklam där vi uppmanas att konsumera mer av varor och tjänster. Den globala marknaden med uppmaning till masskonsumtion av direktimporterade varor från länder utanför EU gör det svårt för konsumenter att veta om varor innehåller farliga ämnen. Marknadsföringen är ofta mycket aggressiv och vänder sig inte sällan till grupper av konsumenter som redan är ekonomiskt utsatta.

Barnets bästa

I Sverige finns en stor politisk enighet om att barns villkor och barnens bästa ska komma i första rummet. Att barn har samma människovärde som vuxna, men samtidigt behöver särskilt stöd och skydd, ställer de flesta upp på. Det råder i retoriken även enighet om att barn ska kunna växa upp i trygghet, utvecklas och förverkliga sina drömmar. Ändå finns det barn som far illa i Sverige. Det räcker alltså inte med politisk enighet kring de stora konventionerna och det räcker inte med lagar. Det handlar också om prioriteringar av de ekonomiska resurserna, om information och kunskapsspridning, om viljan och förmågan att lyssna på barnen och tillerkänna dem inflytande samt om att frågan om barnens rättigheter finns högt på den politiska dagordningen och ständigt debatteras och synliggörs. I tvister om vårdnad, boende och umgänge är det oundvikligt att barn hamnar i kläm när föräldrarna inte kan enas om vad som är barnets bästa. Då är det viktigt att barnen blir kompetent bemötta, och utifrån ålder och mognad ges möjlighet att komma till tals i de processer som berör dem.

Vänsterpartiet välkomnar de lagändringar som skedde i och med proposition 2024/25:10 *Tryggare hem för barn* och vi välkomnar om regeringen kommer till riksdagen med lagförslag som bygger på den senaste utredningen *Lyssna på barnet!* (SOU 2026:66).

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) släppte 2016 rapporten *Våld och vårdnad* som kom i en andra uppdaterad upplaga 2021. De konstaterar bl.a. i de vårdnadsdomar som de gått igenom att domstolarna generellt bortser från det våld som pappan utsatt barnet och/eller mamman för. Man gör ingen egen analys av vad som är barnets bästa, utan man tar ofta fasta på principen att barn behöver båda sina föräldrar. Även Jämställdhetsmyndigheten konstaterade 2022 i rapporten *Uppgifter om våld är inget undantag*, att domstolarna tenderar att i större utsträckning fokusera på samarbetssvårigheter än på uppgifter om våld eller andra övergrepp när riskbedömningar genomförs och vid målets avgörande. De tar även upp att en del domstolar omformulerar uppgifter om våld eller andra övergrepp till konflikt eller samarbetssvårigheter. Myndigheten lyfter också fram exempel i kartläggningen på domar där domstolen bedömt förälder och barns vistelse i skyddat boende som samarbetssvårigheter. Detta innebär att uppgifterna om våld eller andra övergrepp förminskas eller osynliggörs. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att samarbetssvårigheter och principen om barns behov av kontakt med båda föräldrarna verkar få större genomslag än barns rätt att skyddas från våld eller andra övergrepp från

en förälder vid målets avgörande när domstolen beslutar om vårdnad, boende och umgänge. Något som lyfts av flera organisationer är att ovetenskapliga teorier lyfts fram i domstolarna som att de hade vetenskapligt stöd. En teori som särskilt lyfts fram som problematisk är PAS, parentalt alienationssyndrom. Bland annat FN:s särskilda rapportör kring mäns våld mot kvinnor har lyft fram att PAS används som ett verktyg av den våldsutövande föräldern i domstol för att underminera och misskreditera framför allt kvinnor som vill skydda sina barn från våldet. Konsekvensen blir att bristen på kunskap om mäns våld mot kvinnor hos domstolarna gör att våldsutövande föräldrar beviljas vårdnaden. Vidare lyfter rapportören fram vikten av att det finns en reglering av kompetenskrav och hur och när så kallade experter ska tas in i vårdnadsprocesser.

Vänsterpartiet anser att det kan finnas skäl att se över lagstiftningen kring vårdnadsprocesserna ytterligare med anledning av de uppgifter som förekommer om bristen på kunskap hos domstolarna om mäns våld mot kvinnor. Ett rimligt första steg är att öka kunskapen om hur det ser ut i dag. Därför bör regeringen tillsätta en utredning av domstolars användande av ovetenskapliga teorier i vårdnadstvister såsom parental alienation syndrome. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hävandet av ett presumerat föräldraskap

2021 kom propositionen *Modernare regler för bekräftelse av föräldraskap, faderskapsundersökningar och för att åstadkomma könsneutral föräldraskapspresumtion.* Syftet med lagändringarna var att – med utgångspunkt i barnets bästa – göra den föräldraskapsrättsliga regleringen mer modern, jämlik och ändamålsenlig. Vänsterpartiet välkomnade lagändringarna i det stora hela och ansåg dem vara välgrundade. Vi bedömer att förslagen till stor del kommer att ge barn som föds i Sverige en bra start i livet. Vi är dock, i likhet med Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL), kritiska till den del av lagändringarna som gäller hävande av ett presumerat föräldraskap (prop. 2020/21:176 avsnitt 4.2). Förslaget innebär att de regler om hävande av presumerade faderskap (s.k. hävanderegler) som infördes den 1 januari 2019 nu utvidgas till att omfatta alla gifta par.

Sedan den 1 januari 2019 kan ett presumerat faderskap hävas om barnet kommit till efter insemination i hemmet med donerade spermier, efter assisterad befruktning vid en klinik utomlands som inte är behörig eller vid en klinik utomlands med donerade spermier från anonym donator. Faderskapet kan också hävas om samtycke inte skett på

korrekt sätt inför assisterad befruktning. I och med att dessa nya hävanderegler infördes har utredningen som föregick denna proposition (SOU 2018:68) sett sig tvungen att förhålla sig till detta och föreslå att samma hävanderegler ska gälla för alla gifta par. Det är mycket beklagligt.

Då föräldraskap och faderskap kommer att presumeras automatiskt för alla gifta par kommer detta i vissa fall att ske felaktigt och därmed kunna komma att hävas i framtiden. Det försätter både barn och föräldrar i en osäker situation, då det t.ex. vid en konfliktfylld skilsmässa finns möjlighet för den som inte har fött barnet att häva presumtionen och lämna föräldern som fött barnet ensam i sitt föräldraskap. De föräldrar som känner till dessa regler kommer att kunna säkra upp sin situation genom att genomgå en adoptionsprocess, men de flesta kommer inte att känna till hur reglerna ser ut och därmed hamna i osäkra situationer. Det blir ett ojämlikt system, där föräldrar med rätt resurser kommer att vara säkra i sitt föräldraskap, medan andra ovetandes har presumerats felaktigt.

Samkönade par och par där någon har ändrat juridiskt kön behöver i högre utsträckning än andra par donerade könsceller för att bli gravida, och därför riskerar barn i regnbågsfamiljer att drabbas hårdare än andra barn av reglerna. Det kan aldrig vara förenligt med en princip om barns bästa att ge barn ett bristande rättsligt skydd som innebär att ett barn i vissa fall när som helst kan bli av med den förälder som inte har fött barnet. Barn har rätt till sina föräldrar.

Mot bakgrund av de farhågor och den problematik som RFSL lyfter fram bör reglerna för hävande av ett presumerat föräldraskap (hävandereglerna) utredas närmare.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med ett lagförslag som innebär att ett presumerat föräldraskap inte ska kunna hävas på den grunden att barnet har tillkommit genom en heminsemination eller genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands med en anonym donator. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hävandereglerna för ett presumerat föräldraskap bör utredas närmare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Polishämtning vid verkställighet av beslut

Under sommaren 2026 spreds klipp i sociala medier och pressen på hur ett barn i förskoleåldern hämtades av polis. En del av polisens verksamhet som det finns lite information om. I tvister om vårdnad, boende och umgänge är risken stor att barn

hamnar i kläm. Trots ändringarna i vårdnadslagstiftningen finns det exempel på barn som fortfarande tvingas till umgänge med en våldsam förälder. Barnombudsmannen (BO) har tidigare starkt ifrågasatt förfarandet eftersom det är ett väldigt drastiskt ingrepp mot ett barn. Vänsterpartiet anser att nuvarande lagstiftning inte tar ett tillräckligt stort barnperspektiv och därför behöver ändras.

Regeringen bör presentera förslag till lagändring som förtydligar att hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge inte får ske annat än om det råder uppenbar fara för barnet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Domares barnkompetens

Bristande kompetens hos domstolar och socialtjänst i frågor som rör barns utveckling kan få förödande konsekvenser för de barn som är föremål för föräldrarnas tvist om vårdnad, boende eller umgänge.

Vänsterpartiet menar att det behövs en särskild barnkompetens för de domare som ska döma i familjerättsliga mål. Det är vår bestämda uppfattning att ett krav på särskild barnkompetens hos domare skulle leda till mer lika tolkningar av principen om barnets bästa. För närvarande är det upp till varje domstol att överväga frågan om specialisering av domare i syfte att förbättra kompetensen gällande frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Domstolsverket arbetar förvisso kontinuerligt med att utbilda domare i frågor som rör barn, men vi menar att utvecklingen på området går för långsamt, vilket drabbar enskilda barn.

För ett antal år sedan infördes särskilda krav på domare som dömer i ungdomsmål. Enligt Vänsterpartiets mening är det även motiverat att de domare som dömer i familjerättsliga mål ska ha kompetens kring barns utveckling, om barns reaktioner på våld och övergrepp som utövats av den ena föräldern mot barnet eller den andra föräldern osv. Detta borde vara ett minimikrav för att få döma i mål om vårdnad, boende och umgänge eftersom dessa tvister ofta är mycket komplexa.

Barnombudsmannen skriver i sitt remissvar på *Se barnet!* (SOU 2017:6) att de utbildningar som erbjuds domare från Domstolsakademin är frivilliga att delta i. Det är därför möjligt för domare att handlägga dessa ärenden utan någon specialkompetens inom området. Som utredningen genomgående beskriver i sitt betänkande är dessa ärenden komplexa och avvägningar ska göras mellan flera olika intressen där barnets

bästa ska väga mycket tungt. För att kunna bedöma dessa ärenden på bästa sätt krävs god kompetens hos domarna om barns behov och utveckling, om barns sätt att uttrycka sig, om barns rättigheter och inte minst om bedömning och prövning av barnets bästa.

Precis som Barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19) konstaterade, anser BO att det finns stora brister bland beslutsfattare på alla nivåer, inklusive domare, om hur en bedömning och prövning av barnets bästa ska göras. Detta är också något som Sverige har fått kritik för från FN:s barnrättskommitté. BO anser därför att det bör vara ett obligatoriskt moment under domarutbildningen att genomgå utbildning i hur barnets bästa bedöms och prövas, om barns rättigheter, hur barn berättar om traumatiska händelser och barns utveckling. Vänsterpartiet instämmer med BO i detta.

Vänsterpartiet menar att den nyss genomförda lagändringen i föräldrabalken kring principen om barns bästa aktualiserar frågan om domares kompetens för att lagändringen ska få önskad effekt på barns rättigheter. Utredningen *Tryggare hem för barn* (SOU 2022:71) som låg till grund för proposition 2024/25:10 *Tryggare hem för barn*, föreslog att Domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra en utbildningsinsats när det gäller riskbedömningar i familjemål mot bakgrund av utredningens förslag till ny lydelse kring barnets bästa i föräldrabalken. Vänsterpartiet menar att en sådan utbildning är absolut nödvändig och bör vara obligatorisk.

Regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att de domare som ska döma i mål om vårdnad, boende och umgänge ska ha förvärvat en särskild barnkompetens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Barnprotokoll

För att säkerställa att principen om barnets bästa står i fokus vid den rättsliga hanteringen av mål eller ärenden om vårdnad, boende och umgänge vill Vänsterpartiet att det ska upprättas särskilda barnprotokoll som en bilaga till domen där avgörandet motiveras utifrån vad som är bäst för barnet.

Den bärande tanken i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, är att barnet är en fullvärdig människa med egna rättigheter. Enligt vår mening ligger ett krav på obligatoriska barnprotokoll helt i linje med ambitionen i barnkonventionen. Ett barnprotokoll skulle kunna utformas som en bilaga till domen och fungera som en checklista där domaren på punkt efter punkt går igenom att det är barnets bästa som

legat till grund för domstolens ställningstagande i en viss fråga och inget annat, t.ex. rättvisa mellan föräldrarna. Av checklistan kan t.ex. framgå om samtal med barnet har ägt rum, om barnpsykiatrisk utredning har genomförts, om personer i barnets närhet har hörts, om läkarundersökning har gjorts, om riskbedömning gjorts osv. Domstolen bör ge motiveringar till varför vissa krav i checklistan inte uppfyllts samt redovisa varje ställningstagande och beslut.

Vänsterpartiets förslag innebär inte att vi vill styra hur domstolarna motiverar sina domar utan att vi vill skapa en garanti för att det enskilda barnets bästa tas på allvar. Vi menar att obligatoriska barnprotokoll kommer att stärka principen om barnets bästa i den rättsliga hanteringen. Vidare kan checklistan fungera som ett stöd för rättens ledamöter.

Det ska inte som i dag vara möjligt att motivera ett avgörande genom att enbart konstatera att barnets bästa tillgodosetts eller att resonera kring att barnet behöver båda sina föräldrar. En faktisk riskbedömning behöver göras. Krav måste ställas på att en domstol eller myndighet ska kunna motivera varje beslut och ställningstagande i ett avgörande utifrån barnets bästa.

Regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar att upprätta särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Särskilda ombud för barn

När föräldrarna tvistar om vårdnad, boende eller umgänge i domstol företräds de vanligtvis av var sitt ombud. Ofta kommer den rättsliga processen att handla om att rättvisa ska skipas mellan föräldrarna, varpå barnet som egentligen är huvudperson blir osynliggjort. För att barnets rätt och principen om barnets bästa verkligen ska tas på allvar, menar vi att barn bör ha rätt till ett juridiskt ombud som är frikopplat från föräldrarna och deras eventuella biträden. Ett barnombud skulle ha det enskilda barnets intresse för ögonen och skulle kunna utgå enbart från barnets bästa samt barnets synpunkter i sin argumentation inför rätten. Att barn bör ha ett eget ombud för att säkerställa deras rätt att komma till tals är en åsikt som Vänsterpartiet delar med flera organisationer, bl.a. Barnombudsmannen, Roks, Rädda Barnen och Unizon.

Vänsterpartiet anser att varje barn bör ha en klar och uttalad rätt att föra fram sina åsikter i samband med tvister om vårdnad, boende och umgänge. En ovillkorlig rätt för barn att komma till tals i dessa frågor ligger helt i linje med FN:s konvention om barnets

rättigheter. Vi menar att även små barn har åsikter om sin levnadssituation som är värda att tas på allvar.

Vänsterpartiet vill poängtera att anledningen till att tvister om vårdnad, boende och umgänge över huvud taget förs till domstol är att det finns en underliggande konflikt mellan föräldrarna. Om föräldrarna hade kunnat samarbeta i frågor kring barnet hade det inte funnits någon tvist. Vidare torde det vara de allra svåraste och mest konfliktfyllda fallen som hamnar i rätten och leder till en huvudförhandling.

Ambitionen måste vara att alla barn som är föremål för en process om vårdnad, boende eller umgänge ska ha rätt att få sina åsikter framförda just för att slippa behandlas som objekt under den rättsliga hanteringen. En rätt till ett eget juridiskt biträde gynnar alla barn vars föräldrar tvistar om vårdnad, boende eller umgänge och i synnerhet de barn som far illa. Vidare skulle ett barnombud leda till mer genomtänkta beslut där barnets vilja faktiskt beaktas, vilket gör att besluten blir lättare att verkställa. Enligt Vänsterpartiets uppfattning bör ett barnombud ha dokumenterad kompetens i frågor som rör barns utveckling, traumahantering och riskbedömning.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att varje barn får rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Barn med fler än två sociala föräldrar

Enligt dagens lagstiftning kan ett barn inte ha fler än två juridiska vårdnadshavare. Många barn växer dock upp med flera sociala föräldrar. Det kan handla om barn vars biologiska föräldrar lever i samkönade relationer eller om barn vars biologiska föräldrar separerat. Dagens lagstiftning medför att ett barn inte har juridisk rätt att träffa en social förälder efter att de vuxna separerat. Detta trots att den sociala föräldern kan vara lika viktig för barnet som den biologiska föräldern. Vidare har barnet ingen rätt att ärva en social förälder.

Vänsterpartiet anser att det är angeläget att alla barn har ett juridiskt skydd i lagstiftningen oavsett i vilken typ av familjebildning barnet växer upp. Barn kan ha lika starka band till en social förälder som till en biologisk förälder.

För att stärka barns rätt till sina föräldrar, biologiska såväl som sociala, anser Vänsterpartiet även att barn bör kunna ha fler än två vårdnadshavare. Många barn har

fler än två föräldrar, och det är dags att lagstiftningen nu anpassas till hur verklighetens familjer ser ut.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken (FB) så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Könsneutral lagstiftning

Barn har enligt barnkonventionen rätt till föräldrar och familj. När ett barn föds är det föräldrabalken som reglerar hur föräldraskap ska fastställas. Dagens familjerättsliga lagstiftning utgår i mångt och mycket från heteronormativa föreställningar om hur en familj ser ut. Föräldrabalken har uppdaterats med nya tillägg i samband med bl.a. att samkönade par fått rätt att ingå äktenskap, adoptera och inseminera, att det skett ändringar av reglerna kring assisterad befruktning samt efter att kravet på tvångssterilisering vid ändring av juridiskt kön togs bort. Som det ser ut nu finns det olika paragrafer som styr beroende på vem som fött barnet, om du är man eller kvinna, har ändrat juridiskt kön, om du är ensamstående, är gift eller sambo med den som fött samt om du fått barn med egna könsceller eller med hjälp av donator. Lagstiftningen har således blivit lite av ett lapptäcke, varför vi anser att det finns behov av att göra föräldrabalkens regler om föräldraskap enklare och tydligare. Juridiken behöver både vara begriplig och fungera för alla familjer samtidigt som lagstiftning ska gå att tillämpa på ett rättssäkert och bra sätt.

Vänsterpartiet anser att det saknas skäl att dela upp föräldraskapet. Oavsett vilken sexuell läggning och vilket juridiskt eller biologiskt kön den person som föder barnet har så är den personen barnets förälder. Samma sak gäller för den eller de personer som i övrigt är att anse som barnets förälder/föräldrar. Mot bakgrund av det anser Vänsterpartiet att den familjerättsliga lagstiftningen bör bli både materiellt och språkligt könsneutral.

Regeringen bör återkomma med förslag som innebär att den familjerättsliga lagstiftningen ska bli både materiellt och språkligt könsneutral. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Adoption

Alla barn har inte föräldrar som känner att de kan ge sina barn en bra framtid. Då finns det möjlighet att genom adoption i stället låta andra människor välkomna barnet in i en ny familj. Samtidigt är adoption ett stort och livsavgörande steg att ta. Därför är det viktigt att alla parter är välinformerade om processen och dess konsekvenser. Adoptionsprocessen och kontrollen av densamma bör vara så noggranna att det aldrig kan förekomma minsta lilla inslag av människohandel. Tyvärr visade Adoptionskommissionen i sin utredning av internationella adoptioner att det funnits stora brister i adoptionsprocesserna historiskt och att dagens lagstiftning inte är tillräcklig för att vara säker på att det inte händer igen. I skrivande stund är förslagen ute på remiss.

Det som uppdagats av Adoptionskommissionen är en stor tragedi för alla inblandade, för barnen som vuxit upp i tron att deras föräldrar inte ville ha dem, för föräldrar som blivit bestulna på sina barn och för adoptivföräldrar som trott att de gjort något gott. De förtjänar upprättelse. Vänsterpartiet vill därför se en ursäkt från staten, som Adoptionskommissionen föreslog. Men utöver det bör staten också betala ut skadestånd till de drabbade. När staten betalade ut skadestånd för fosterhemsbarn som vanvårdades inrättades en tillfällig lag om skadestånd med en tillfällig myndighet som beslutade. Ersättningsnämnden bildades den 1 januari 2013 i syfte att handlägga och besluta i ersättningsfrågorna enligt lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.

Vänsterpartiet tycker att en liknande lösning vore lämplig för att betala ut skadestånd till de som genom adoption till Sverige fått sina mänskliga rättigheter kränkta. Därför bör regeringen återkomma med ett förslag på hur skadestånd från staten kan betalas ut till de som fått sina mänskliga fri- och rättigheter kränkta genom internationell adoption till Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Adopterades rätt till modersmål

I Sverige bor flera tusen människor som är adopterade från andra länder, personer som har rätt att lära sig mer om sitt ursprung. När dessa barn går i skolan har de rätt att lära sig sitt modersmål. Men detta bygger på att det finns grundläggande kunskaper i språket och ett engagemang från både föräldrar och barn. När de som adopterats ska söka sitt ursprung själva möts de ofta av språkbarriärer som försvårar för dem att ta del av

information om sin bakgrund. I exempelvis Chile sker allt utredningsarbete kring oegentligheter på spanska och översätts sedan av ideella krafter i Sverige för att de ska kunna sprida information till berörda personer. Vänsterpartiet menar att mer måste göras för att stötta adopterade i att söka sitt ursprung.

En utökad rätt att studera sitt modersmål på komvux för adopterade bör utredas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Adopterades rätt till sitt födelsenamn

År 2016 ändrades namnlagen i Sverige. Det blev då lättare att byta efternamn och möjligheten att ha två efternamn infördes. Enligt lagen har den som är adopterad rätt att återta det namn den bar innan adoptionen. Namnlagen har dock inte visat sig möta den verklighet som adopterade till Sverige befinner sig i. Många av de som blivit stulna och sedan bortadopterade har nämligen fått fingerade namn och identiteter innan de adopterats till Sverige. De har därför inte enligt lagen rätt att byta till det namn de skulle haft om de inte blivit stulna eftersom de hade ett annat namn när de adopterades än de fått av sina biologiska föräldrar vid födseln.

Adoptioner som beslutas i Sverige är s.k. starka adoptioner. Detta innebär att det inte görs någon rättslig skillnad mellan adopterade barn och andra barn. Den grundläggande principen är att den som har adopterats ska anses som adoptivförälderns barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. I lagen om personnamn finns det inte någon bestämmelse som gör avsteg från den grundläggande princip som läggs fast i föräldrabalken. En adopterad är därför inte längre släkt med sin biologiska mammas förfäder och har därför inte rätt att byta efternamn till namn som har funnits i den släkten. För Vänsterpartiet är det självklart att den som adopterats ska ha rätt till sitt ursprung och därmed samma rätt att byta till de namn som funnits i släkten även om de inte hade adopterats.

Regeringen bör utreda hur namnlagen kan ändras så att adopterade får rätt att återta sitt födelsenamn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Äktenskapsfrågor

Äktenskapet är ett sätt för två människor att befästa den kärlek som de känner för varandra. Att ingå äktenskap är en viktig akt för många människor i vårt samhälle. Vi

driver en politik för sexuellt likaberättigande. Människor ska få välja hur de vill leva med sin partner utan att riskera diskriminering och utanförskap. Var och en ska ses som individ med rätt att utvecklas på egna villkor och samtidigt rätt att ingå i en arbets- och samhällsgemenskap på lika villkor tillsammans med andra. Samtidigt får det inte finnas onödigt stora juridiska hinder för den som av olika anledningar vill lämna ett äktenskap.

Betänketid vid skilsmässa

Enligt nuvarande lagstiftning ska äktenskapsskillnad föregås av betänketid om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad.

Vänsterpartiet anser att bestämmelsen om betänketid vid äktenskapsskillnad riskerar att utsätta kvinnor och barn för ett onödigt lidande. Betänketiden drar ut på processen, och människor tvingas stanna kvar i oönskade relationer. Kvinnor som utsätts för våld i hemmet befinner sig ofta i en särskilt svår situation, och för de kvinnor och barn som utsätts för våld i äktenskapet kan den nuvarande betänketiden rentav vara livshotande. Vänsterpartiet anser att det är problematiskt att dessa kvinnor tvingas uthärda betänketid innan ett destruktivt äktenskap kan avslutas.

Syftet med betänketiden är att motverka förhastade beslut om skilsmässa samt att makarna under betänketiden ska kunna motiveras att delta i familjerådgivning. Enligt vår mening är det tydligt att den nuvarande betänketiden syftar till att bevara kärnfamiljen till varje pris. Ett dåligt fungerande äktenskap är dock betydligt mer destruktivt för både barn och föräldrar än att leva i en ny familjekonstellation. Dagens betänketid leder i stället till en onödigt utdragen process som riskerar att försvåra både barnens och de vuxnas anpassning till de nya livsvillkoren. Som lagstiftare har vi ett ansvar för att se till att den utveckling som skett i samhället sedan 1970-talet återspeglas i äktenskapsbalken.

Vi menar att ett par som väl fattat beslut om att ansöka om äktenskapsskillnad redan har övervägt detta i tillräcklig omfattning. Bestämmelsen om betänketid rimmar för övrigt illa med synen på makarna som självständiga och jämställda individer. Om endast en av makarna vill att äktenskapet ska upplösas torde denna önskan ha sin grund i att relationen faktiskt inte fungerar. Tiden är nu mogen för att göra en ny avvägning och låta människor ta ut äktenskapsskillnad utan att det ställs krav på betänketid. Skulle

parterna vid en senare tidpunkt ändra sig finns ju alltid möjligheten att på nytt ingå äktenskap.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i lagstiftning i äktenskapsbalken som innebär att kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad tas bort. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bodelning

Att bodela innebär att två personer som varit gifta eller sambor delar upp egendom mellan sig, vanligtvis när förhållandet tagit slut. Tingsrätten kan utse en bodelningsförrättare när paret inte kommer överens. Den juridiska processen kan i dag dra ut på tiden eftersom det saknas gränser för hur lång tid den får ta. Den som inte vill samarbeta i en bodelning kan därför förhala processen. Till skillnad från en vanlig tvist i domstol måste parterna själva betala för bodelningsförrättaren, vilket kan bli väldigt dyrt. Den som har en sämre ekonomi riskerar att förlora tillgångar som den har rätt till för att den inte har råd att inleda en bodelningsprocess. Samma sak gäller om bodelningen drar ut på tiden och av den anledningen blir väldigt dyr p.g.a. kostnaden för bodelningsförrättarens många arbetstimmar.

Att förhala bodelningsprocessen kan vara en del av det eftervåld som kvinnor utsätts för av en tidigare partner efter att relationen tagit slut, där syftet är att göra livet så svårt som möjligt för kvinnan. Vänsterpartiet menar att dagens regler för bodelning i alltför liten utsträckning tar hänsyn till eller skyddar den svagare parten, ofta kvinnan. Dagens regler för bodelning behöver ses över.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för rättvisa bodelningar och motverka att bodelningar förhalas och drar ut på tiden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Erkännande av samkönade äktenskap och registrerade partnerskap i hela EU

Alla människor måste ha rätt att forma sitt eget liv och vara delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering eller repressalier. Vänsterpartiet kämpar för att EU använder all sin makt för att säkerställa att hbtqi-personers rättigheter garanteras i samtliga medlemsstater och att medlemsstaterna efterlever de skyldigheter de har att värna dessa rättigheter.

För att EU:s fria rörlighet ska fungera för alla medborgare i Sverige är det viktigt att alla olika familjekonstellationer som svensk lagstiftning tillåter också erkänns i alla EU:s medlemsländer. Regeringen bör därför arbeta för att samkönade äktenskap och registrerade partnerskap ska erkännas i hela EU. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Förbud mot omvändelseförsök

Omvändelseförsök kan definieras som påtryckningar och tvång som syftar till att få någon att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt personen själv vill. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i rapporten *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*, konstaterat att mycket pekar på att det finns unga hbtq-personer som utsätts för omvändelseförsök i Sverige. Det är däremot inte möjligt att uppskatta hur många unga i Sverige som kan ha utsatts för omvändelseförsök. Detta beror på flera faktorer såsom att det inte förs någon systematisk dokumentation över utsatthet för omvändelseförsök. För Vänsterpartiet är det oacceptabelt att det förekommer omvändelseförsök i Sverige och vi vill se ett starkare lagskydd för hbtqia-plus-personer.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att omvändelseförsök förbjuds. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Gode män, överförmyndare och förvaltare

En viktig del i det svenska välfärdssamhället är att ensamkommande barn samt personer som p.g.a. sjukdom, funktionsnedsättning eller hög ålder inte klarar att sköta sina egna angelägenheter får hjälp med detta. I sådana fall fyller gode män och förvaltare en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde. Den stora majoriteten av gode män och förvaltare gör ett bra arbete och en viktig samhällsinsats. Återkommande har dock en rad allvarliga fall uppmärksammats där ställföreträdare har misskött huvudmännens livssituation och ekonomi, eller där överförmyndaren har brustit i sin tillsyn. Det är därför mycket angeläget att det vidtas åtgärder för att höja kvaliteten och för att säkerställa huvudmännens likabehandling och rättssäkerhet. Det finns också en risk för att hela gruppen ställföreträdare misskrediteras på ett orättvist sätt.

En ställföreträdare, en s.k. god man eller förmyndare, ska utses för den person som p.g.a. sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, enligt föräldrabalken, 11 kap. 4 §. Oftast handlar det om att en ställföreträdare ska förvalta en persons, huvudmannens, egendom och sköta hens vardagsekonomi. Ställföreträdarna ska med andra ord ta till vara sina huvudmäns intressen.

Utredning om ny lagstiftning

Nuvarande regelverk för överförmyndarens organisation och tillsyn av ställföreträdare, dvs. förmyndare, gode män och förvaltare, är i många avseenden alltför föråldrat då det härstammar från 1924 års förmynderskapslagstiftning som i princip infördes i 1949 års föräldrabalk utan ändringar. Under åren har en rad förändringar och förbättringar ägt rum såsom att länsstyrelsernas tillsynsansvar har skärpts. Den nuvarande lagstiftningen är dock alltför oöverskådlig och liknar alltmer ett lapptäcke, samt saknar lagstiftning på en rad viktiga områden.

För fyra år sedan kom utredningen *Gode män och förvaltare – en översyn* (SOU 2021:36). Vänsterpartiet menar att det är hög tid att gå vidare med lagförslagen i utredningen. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som bygger på SOU 2021:36, *Gode män och förvaltare – en översyn*. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att gode män och förvaltare erbjuds utbildning i enlighet med förslagen i utredningen, dels för att de på bästa möjliga sätt ska kunna utföra sina uppdrag, dels för att huvudmannen har rätt att förvänta sig bästa möjliga stöd och ett gott bemötande. Under senare år har utbildning för gode män och förvaltare blivit vanligare och många överförmyndare, liksom godmansföreningar, genomför i dag utbildningsinsatser för ställföreträdare. En del kommuner tillhandahåller relativt omfattande utbildning, medan andra inte har en lika utvecklad utbildningsverksamhet. Det skulle även behövas en samordning och ett tydliggörande av vilken utbildning som är nödvändig för att uppfylla uppdraget som god man och överförmyndare på ett tillfredsställande sätt. Utbildningen bör också bli mer enhetlig i hela landet.

Uppdelning av den gode mannens förordnande i personliga och ekonomiska angelägenheter

Den enskildes behov av hjälp och krav på att få leva ett värdigt och gott liv anser Vänsterpartiet är avgörande när det avgörs vilket stöd en enskild ska få och vem som ska utses till god man eller förvaltare. Det kan ibland vara lämpligt att dela upp ställföreträdaruppdraget så att t.ex. anhöriga eller andra närstående sköter den enskildes personliga angelägenheter medan en extern ställföreträdare har hand om ekonomin. För en ställföreträdare som enbart handhar de ekonomiska angelägenheterna behöver det inte alltid ställas lika stora krav på en god personlig kännedom om huvudmannen. Det är dock av stor vikt att en sådan ställföreträdare samarbetar på ett kontinuerligt och välfungerande sätt med huvudmannen och personer som känner hen väl.

Självklart måste ställföreträdaren vara insatt i den enskildes liv och behov för att kunna sköta den ekonomiska delen. Det är därför inte lämpligt att en ställföreträdare har så många uppdrag att denne omöjligt har tid att sätta sig in i varje huvudmans behov. Det bör därför utredas hur en legal uppdelning av den gode mannens förordnande i personliga och ekonomiska angelägenheter skulle kunna se ut. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utredning av kommunalt ansvar för gode män och förvaltare

I välfärdssamhället är systemet med gode män och förvaltare en viktig komponent. När någon inte kan sköta sina egna affärer ska hen få hjälp med det. För att detta ska fungera behövs en hög rättssäkerhet. Det finns dock uppenbara brister i rättssäkerheten i dagens system. Detta har inte minst SVT:s Uppdrag granskning uppmärksammat genom sin rapportering om en kvinna som försvann för tre år sedan efter att hennes förvaltare ordnat hemlig folkbokföringsadress och flyttat henne 65 mil från hennes hemkommun i Degerfors till Örnsköldsvik. Kvinnan har sedan dess fram till att Uppdrag granskning uppmärksammat fallet inte fått ha kontakt med sin familj och blivit nekad att ha en mobiltelefon.

Företaget som den aktuelle förvaltaren arbetar för har även varit förvaltare till en 80-årig man i Örnsköldsvik som också uppmärksammats av SVT. På bristfälligt underlag ställdes mannen under förvaltarskap och fråntogs rätten att bestämma över sitt liv. Ett år senare visade det sig att han aldrig haft behov av förvaltare. Men då hade förvaltaren mot hans vilja redan sålt av stora delar av hans egendom. I det fallet har också Högsta domstolen nu dömt ut ett stort skadestånd för bristerna i hur staten handlagt ärendet.

Vänsterpartiet menar att för att stärka rättssäkerheten för såväl huvudman som förvaltare bör kommunerna inom sin organisation helt svara för god man eller förvaltarskapet.

Utvecklingen med privata företag som har som syfte att försörja sig enbart på förvaltarskapet är oroande. Det bör därför utredas om det ska införas ett rent kommunalt ansvar för gode män och förvaltare inom den egna organisationen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Kommunalt solidariskt skadeståndsansvar

Många gånger utses en okänd person till ställföreträdare, ibland mot den enskildes vilja. Det är viktigt att ställföreträdaren är ärlig och utför sitt uppdrag på ett omdömesfullt sätt. I de allra flesta fall så utför ställföreträdaren också uppdraget på ett förtjänstfullt sätt, men i de situationer då ställföreträdaren missköter sig innebär detta ofta stor skada och lidande för den enskilde.

Under många år har en rad allvarliga fall uppmärksammats på flera platser i landet, dels där ställföreträdare har misskött huvudmännens ekonomi eller förskingrat deras medel, dels där överförmyndaren har brustit i sin tillsyn. Dessa fall av misskötsel medför också att allmänhetens förtroende för de olika företrädarinstituten minskar. För att upprätthålla tilltron till ett system där enskilda under samhällets medverkan får hjälp av ställföreträdare för att sköta sina angelägenheter är det rimligt att det finns ett yttersta skyddsnät i form av en ersättning som helt eller delvis kan gottgöra den enskilde för skador som ställföreträdaren vållar. Den enskilde som drabbas av förskingring eller av att ställföreträdaren på annat sätt misskött huvudmannens ekonomi är i dag hänvisad till att själv utkräva ersättning från ställföreträdaren. Även om den enskilde tilldöms ett skadestånd är det inte ovanligt att ställföreträdaren saknar tillgångar, vilket innebär att den enskilde i praktiken saknar en reell möjlighet att få ersättning för en skada som ställföreträdaren vållat.

Även om det är förhållandevis ovanligt att ställföreträdare missbrukar sitt uppdrag och begår kriminella handlingar mot huvudmannen så förekommer det. För Vänsterpartiet är det en grundläggande utgångspunkt att en enskild som av olika skäl får stöd från samhället inte ska lida ekonomisk skada av detta utan i detta avseende ska hållas skadefri. Vi anser därför att det rättsliga skyddet behöver förbättras och att det ska

införas utökade möjligheter för huvudmannen att erhålla kompensation för skada som vållats av ställföreträdaren.

En gammal utredning om förmyndare, gode män och förvaltare föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2004:112) bl.a. att det ska införas en ny paragraf i föräldrabalken som föreskriver att kommunen är skyldig att solidariskt med en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare ersätta den enskilde för sakskada eller ren förmögenhetsskada.

Ett system med kommunalt solidariskt skadeståndskrav skulle öka tryggheten för huvudmannen och även ge ytterligare incitament för kommunerna att göra nogsamma lämplighetsutredningar av människor som har eller vill erhålla ett uppdrag som ställföreträdare. Det bör därför införas ett kommunalt solidariskt skadeståndsansvar för förmögenhetsbrott som en ställföreträdare vållat huvudmannen inom ramen för sitt uppdrag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Överförmyndarens tillsynsansvar

I varje kommun ska det finnas en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Överförmyndaren är den kommunala myndighet som ansvarar för tillsynen av ställföreträde för underåriga eller hjälpbehövande vuxna. Det är överförmyndarens uppdrag att övervaka att ställföreträdarna sköter sina uppgifter enligt gällande regler. Eftersom huvudmännen har fått en ställföreträdare för att få hjälp med att bevaka sina intressen är de helt beroende av en väl fungerande förvaltning. Länsstyrelserna svarar för den statliga tillsynen av de kommunala överförmyndarna.

En förutsättning för att överförmyndare och överförmyndarnämnder ska kunna fullgöra sina uppdrag är att de har tillräckliga kunskaper och kompetens för det. För att överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnder eller ersättare till sådana ska kunna klara av dels de uppgifter som de har i dag, dels de uppgifter som tillkommer enligt propositionen, är det av central betydelse att de erhåller en god utbildning.

Ansvarig tillsynsmyndighet, i dag länsstyrelserna, bör bistå med råd om hur utbildningen läggs upp och hur samarbete mellan flera kommuner kan organiseras för att kunskapsnivån hos överförmyndarna m.fl. ska vara tillfredsställande och lika över hela landet. I utredningen *Vissa frågor om gode män och förvaltare* (SOU 2013:27) finns sådana förslag, men dessa lyftes tyvärr inte fram i den efterföljande propositionen *Bättre förutsättningar för gode män och förvaltare* (prop. 2013/14:225). Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på hur utbildning för överförmyndare och

överförmyndarnämnder ska organiseras för att säkerställa en högre kompetensnivå hos dessa. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bättre kontroll av boutredningar och arvsskiften

När en människa dör lämnar hen inte bara ett tomrum i våra liv – utan också ett berg av praktiska uppgifter för de som står kvar. Mitt i sorgen tvingas anhöriga navigera myndighetskontakter och juridiska detaljer. Många söker hjälp genom att anlita en boutredare för att få ordning på allt det juridiska som behöver ordnas i samband med arv.

Under våren 2025 uppmärksammade SVT:s Uppdrag granskning hur kriminella utnyttjar den svaga lagstiftningen och bristen på kontroll för att kapa dödsbon och tömma dem på tillgångar. Programmet visar att samhällets kontroll och kraven på boutredares kvalifikationer helt enkelt är otillräckliga och att oskyldiga drabbas av det. Vänsterpartiet vill därför se skärpta krav på boutredare. Regeringen bör därför återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att kraven på boutredare skärps. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bristande trygghet för sambor

Många människor lever i dag som sambor. Att flytta ihop med någon och bli sambo utan att vara gift kan ge oönskade privatekonomiska konsekvenser som få människor känner till. I tidningarnas ekonomidel brukar jurister alltid råda sambor att gifta sig eller teckna testamente av rent ekonomiska skäl.

Många lever i den villfarelsen att sambolagen (2003:376) ger ett skydd för sambor som liknar det som gäller för sedan tidigare gifta. Att så inte är fallet är något som ofta upptäcks när det redan är för sent, exempelvis när den ena sambon avlidit. Till skillnad från gifta ärver inte sambor varandra. För sambor fördelas arvet enligt arvsordningen, i första hand till barn, i andra hand till den avlidnes föräldrar och om föräldrarna inte är i livet till den avlidnes syskon.

För att sambor ska ärva varandra krävs testamente. När en sambo avlider kan den efterlevande begära bodelning enligt sambolagen. Bodelningen görs då mellan den efterlevande sambon och den avlidnes arvingar och eventuella testamentstagare. Efterlevande sambo kan också begära att få överta gemensam bostad och gemensamt

bohag. Den avlidnes arvingar och testamentstagare ska då ersättas med värdet för det som övertas.

Väldigt många par lever som sambor och lagen bör utformas utifrån människors praktiska behov av skydd vid en partners dödsfall. I efterspelet efter katastrofer som Estonias förlisning och tsunamikatastrofen blev sambolagens brister särskilt uppenbara för många människor som mist sin livskamrat. För andra rycks partnern bort ur vardagen. För sent upptäcker alltför många att de saknar rätt att ärva sin avlidne sambo. Konsekvensen blir att de inte bara mister sin partner utan även tvingas flytta ifrån sin bostad eller blir av med annan egendom.

Ofta görs invändningen att alla sambor som vill ärva varandra kan upprätta ett testamente för det. Men uppenbarligen är det långt ifrån alla sammanboende par som i god tid före sin bortgång är tillräckligt inlästa på lagstiftningen för att vara medvetna om hur arvet utfaller. Självklart ser man den man lever tillsammans med som par som sin närmaste anhöriga och som ens naturliga arvtagare. Den efterlevande parten är i praktiken helt utlämnad till arvingarnas godtycke om samboparet inte har skrivit något inbördes testamente.

I de fall där den avlidna har barn sedan tidigare kan det anses skäligt att dessa får ut sin laglott som vid arv mellan makar, men då arvtagarna är äldre släktingar eller syskon till den avlidna bör deras rätt till arv få stå tillbaka till förmån för den efterlevande sambon.

Det finns många människor som av olika skäl inte vill eller kan gifta sig. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att dessa människor inte faller utanför den trygghet som arvsrätten kan ge.

Vi anser att sambor bör skyddas på samma sätt som äkta makar i händelse av dödsfall och att lagen därmed bör ändras så att det införs arvsrätt mellan sambor. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att det införs arvsrätt mellan sambor. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Tryggare konsumenter

Den svenska konsumentpolitiken har en lång tradition och ingår som en naturlig del i välfärdssamhället. Vänsterpartiet ser att alla människor i dag inte har möjligheten att göra rationella och genomtänkta konsumtionsval, och därför behövs det både stöd till enskilda individer och ett tydligt regelverk för att motverka överskuldsättning. Det var också därför Vänsterpartiet motsatte sig införandet av en avgift för anmälan till

Allmänna reklamationsnämnden (Arn). Att ha en avgift för anmälningar till Arn innebär som Konsumentverket påpekat ett hinder för ekonomiskt utsatta konsumenter att få sina ärenden prövade. Exempelvis är äldre en grupp som i stor utsträckning är måltavla för oseriösa företag. Många av dem har en ansträngd ekonomi och det är inte önskvärt att de avstår en prövning på grund av att de ska betala en anmälningsavgift. Vår kritik utvecklar vi i motion 2023/24:228 med anledning av prop. 2023/24:5 *Avgift vid prövning av en tvist hos Allmänna reklamationsnämnden*.

Konsumentvägledning

Det blir alltmer komplicerat att vara konsument i dag och tyvärr hamnar ofta konsumenten i underläge gentemot företagen. Det borde vara självklart att en konsument som får problem med ett avtal eller ett köp kan få hjälp och stöd och att det stödet är likvärdigt oavsett var i landet hen bor. Tyvärr ser vi hur utvecklingen går åt fel håll och hur den kommunala konsumentvägledningen i stället minskar. Konsumentverket har under många år kartlagt kommunernas konsumentvägledning. Under flera år har kommunerna stegvis skurit ned på sina konsumentvägledare. Införandet av Vägledning för konsumenter (före detta Hallå konsument) var en nödvändig och viktig åtgärd, men den nationella rådgivningen kan aldrig ersätta den kommunala. De är beroende av och kompletterar varandra för att tillsammans ge ett bra konsumentstöd. Kommunernas konsumentvägledning har, till skillnad från den nationella vägledningen, den lokala förankringen och kan ge ett mer personligt stöd. Det har också visat sig att den lokala vägledningen får ta emot alltmer komplicerade ärenden. I många kommuner erbjuds också fysiska möten och hjälp att tolka avtal eller andra dokument. Några kommuner hjälper också till att medla mellan konsumenter och företagare.

Många kommuner erbjuder någon form av konsumentvägledning, men tyvärr är denna många gånger alltför bristfällig med begränsade öppettider och för lite personal.

Det är mot denna bakgrund helt nödvändigt att lagstifta om införandet av en skyldighet för landets kommuner att tillhandahålla en god konsumentvägledning så att Sveriges konsumenter kan garanteras ett likvärdigt konsumentstöd över hela landet. Det är inte rimligt att möjligheten till god konsumentvägledning ska vara beroende av var i landet de bor.

Det finns i dag en skyldighet för kommunerna att tillhandahålla skuld- och budgetrådgivning i skuldsaneringslagen. Konsumentverket ska stödja och ge vägledning

för den budget- och skuldrådgivning som kommunerna ansvarar för. Det borde mot den bakgrunden vara rimligt att även lagstifta om obligatorisk kommunal konsumentvägledning, vilket är en fråga som är starkt sammanlänkad med budget- och skuldrådgivningen som kommunen är skyldig att tillhandahålla.

Om det går snett med bilköpet, hantverkartjänsten m.m. och konsumenten inte kan hävda sina lagstadgade rättigheter, kan detta resultera i nya lån som kan sluta i personliga ekonomiska katastrofer, skilsmässa, psykiska bekymmer, sjukskrivningar etc., vilket kan bli dyrt även för kommunerna i slutändan. Konsumentvägledning är en investering för framtiden som kan spara stora summor både för den enskilde och för samhället.

Regeringen bör utreda möjligheten att göra kommunerna skyldiga att tillhandahålla konsumentvägledning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Kompetens om ekonomiskt våld

Mäns våld mot kvinnor är ett mycket allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. Det är ett våld som pågår mitt ibland oss. Ett våld som vi sällan märker därför att såväl förövaren som offret anstränger sig för att dölja det. Våldet kan ta sig olika uttryck och ha delvis olika motiv. Ekonomiskt våld handlar om maktutövning och kontroll där förövaren, ofta en man, tvingar offret, ofta en kvinna, att skriva under lån och andra krediter där förövaren själv behåller pengarna eller varan. Det kan också handla om att mannen hanterar familjens ekonomi genom att han fått till stånd inbetalning av merparten av hennes lön till ett konto som han ensam disponerar. Det kan leda till långvarig skuldsättning och skulder hos bl.a. Kronofogden.

Ekonomiskt våld kan även göra det svårare att lämna en våldsam relation, t.ex. om en person är skuldsatt och därför har svårt att få en egen bostad. I den tid vi befinner oss i nu med ökade priser och inflation riskerar kvinnors utsatthet att öka. Det finns hjälp att få bl.a. från Kronofogdemyndigheten. Därför är det viktigt att alla som möter någon som kan ha utsatts för ekonomiskt våld har verktygen och kunskaperna för att kunna upptäcka detta.

Kommunernas konsumentvägledare och skuld- och budgetrådgivare skulle kunna fylla en viktig roll i att motverka det ekonomiska våldet. Därför är det viktigt att det finns konsumentvägledning i alla kommuner och att det inte är lång väntetid till budget- och skuldrådgivarna.

Regeringen bör därför utreda hur man kan säkerställa att konsumentvägledarna och budget- och skuldrådgivarna har kompetens om ekonomiskt våld. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Överskuldsättning

Överskuldsättning är en katastrof för dem som drabbas och särskilt för dem som fastnar i skuldfällan under lång tid, s.k. evighetsgäldenärer. Anledningen till överskuldsättning varierar självklart, men orsaken är oftast personliga tragedier som arbetslöshet, skilsmässa, sjukdom eller konkurs. Kronofogdemyndigheten beräknar att det finns ca 400 000 överskuldsatta i Sverige och att den siffran varit ganska konstant under de senaste tio åren. Ungefär 180 000 barn (vart tolfte barn) i Sverige har minst en förälder med skulder hos Kronofogden. Det motsvarar två barn i varje klass.

Överskuldsättning har ett högt pris för både den enskilde och samhället. Överskuldsatta personer har t.ex. sämre hälsa och arbetar mindre än genomsnittsbefolkningen.

Förebyggande åtgärder mot överskuldsättning

Vänsterpartiet anser att det förebyggande arbetet för att motverka överskuldsättning är av stor betydelse och i detta sammanhang spelar den kommunala budget- och skuldrådgivningen en central och avgörande roll. Då gäller det förstås att det finns resurser. Det är därför viktigt att landets kommuner tillhandahåller en bra budget- och skuldrådgivning med god tillgänglighet och hög kvalitet.

En allt större andel av dem som söker skuldsanering har spelskulder och det är en grupp som riskerar att fortsätta öka. Kommuner och regioner har sedan 2018 ansvar för behandling och förebyggande arbete kring spelmissbruk och det behöver intensifieras. Vi ser också att såväl Konsumentverket som Spelinspektionen är viktiga för att motverka oseriösa aktörer och spelreklamens utbredning och skydda konsumenterna mot riskfyllt spelande och i förlängningen överskuldsättning.

Vänsterpartiet menar att det är viktigt att bl.a. öka informationen och utbildningsinsatserna för att särskilt nå barn och unga vuxna. Även det civila samhället borde kunna bidra med insatser inom det förebyggande området. Det ekonomiska språket är för många svårt och ofta obegripligt, varför en bred folkbildningsinsats är av stor betydelse. Det finns redan i dag utbildningsmaterial i privatekonomi riktat till

högstadie- och gymnasieskolan som tagits fram av Konsumentverket i samarbete med Finansinspektionen (FI) och Kronofogdemyndigheten.

Vi välkomnade därför den utredning som kom 2023, *Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning* (SOU 2023:38), men ser att mer behöver göras. I tidigare utredningar, såsom SOU 2013:78, har en rad olika förslag på förebyggande åtgärder lyfts. Att förstärka det förebyggande arbetet är en grundsten i arbetet för att förhindra att fler människor hamnar i skuldfällan. De åtgärder som vidtagits hittills har inte varit tillräckliga.

Regeringen bör snarast återkomma med förslag på konkreta förebyggande åtgärder mot överskuldsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Telefonförsäljning

Telefonförsäljning uppmärksammas återkommande för helt oacceptabla metoder. Vi vet att oseriösa telemarketingbolag särskilt riktar in sig mot äldre för att lura in dem i abonnemang som är svåra att avsluta och att det även finns kopplingar till gängkriminalitet. Men också de mer normala telemarketingbolagen är påstridiga om alltifrån elavtal och bredband till tveksam hälsokost och mobilabonnemang. Även för dem som inte köper något innebär i allmänhet samtalen i sig ett störningsmoment med påträngande försäljare som inte vill låta folk lägga på. Själva formatet med telefonförsäljning går ut på att få till snabba beslut som man kanske inte skulle ha tagit i ett sammanhang där man fick chans att tänka igenom saken mer. Som Konsumentverket påpekat är problemen med telefonförsäljning att det väcker flera principiellt viktiga frågor. En sådan är enligt dem urholkningen av den grundläggande rättsprincipen att ett avtal förutsätter att parterna är överens. Att många konsumenter vittnar om att de fastnar i långa och kostsamma abonnemang, utan att ha avsett det, är exempel på detta. Det är också bekymmersamt att telefonförsäljning har bidragit till minskad tillit till både uppringaren och kanalen som sådan. I förlängningen riskerar det enligt Konsumentverket att bidra till en vidare förtroendeskada som kan minska samhällets förutsättningar att mobilisera resurser och engagera medborgare i beredskapsåtgärder.

Vänsterpartiet anser att Nixregistret såsom det ser ut i dag har stora brister och att det inte ger konsumenterna ett tillräckligt skydd. Det har blivit allt vanligare på nätet att enskilda avkrävs personuppgifter vid användandet av olika tjänster, trots att det

egentligen inte skulle behövas för tjänstens funktion. Det är även vanligt förekommande att enskilda lockas att lämna ifrån sig sina uppgifter exempelvis genom gratiserbjudanden eller i samband med olika tävlingar. Medvetenheten om vilka följder det kan få att lämna ifrån sig sådana uppgifter och hur uppgifterna sedan används är generellt sett låg. De flesta företag är dessutom dåliga på att informera om att det i praktiken innebär att konsumenter samtycker till att deras uppgifter kan spridas vidare till exempelvis företag i koncernen, evenemangspartner, tredje part etc. Detta får till följd att företag som konsumenten inte har ett kundförhållande till kan ringa, trots spärr i Nixregistret.

Andra problem med Nix är att det tar för lång tid för en spärr att träda i kraft och att rätten att ringa trots Nixspärr utifrån etablerade kundförhållanden gäller under en alldeles för lång tid efter det att avtalet med det aktuella företaget upphört att gälla. Ett kundförhållande kan med dagens teknik gå blixtsnabbt att etablera, varmed det omvända – att plocka bort namn och nummer ur ett register – rimligtvis borde gå lika snabbt. Så är dock inte fallet, vilket skapar en obalans till konsumentens nackdel.

Vänsterpartiet föreslår sedan tidigare ett införande av ett omvänt Nixregister, dvs. att de konsumenter som vill ta emot direktreklam och försäljning via telefon anmäler detta till registret. Konsumenten gör då ett aktivt val att kunna bli uppringd i marknadsföringssyfte. I augusti 2025 kom Konsumentverket med en rapport om telefonförsäljning där de föreslår samma sak eftersom nuvarande system inte skyddar konsumenter i tillräcklig utsträckning.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om att införa ett omvänt Nixregister. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I övrigt bör telefonförsäljning precis som Konsumentverket föreslår förbjudas. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att telefonförsäljning förbjuds om inte konsumenten uttryckligen givit sitt medgivande till att bli kontaktad i ett omvänt Nixregister. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

E-legitimation

Vårt samhälle blir alltmer digitalt. Vi gör mer och mer saker med hjälp av internet och digitala hjälpmedel. Den digitala utvecklingen har gjort många saker enklare och mer tillgängliga. Nyheter och information sprids snabbare och världen har kommit

närmare. Det går att handla varor från världens alla hörn från hemmet med några knapptryck. Kontakter med myndigheter måste inte alltid skötas med papper och fysisk postgång. Olika former av e-legitimation, såsom BankID och Freja eID, gör att man kan identifiera sig digitalt och på så sätt kan få tillgång till bl.a. samhällsservice i form av Försäkringskassan och 1177 Vårdguiden. Och under coronapandemin har många kunnat arbeta hemifrån tack vare den digitala utvecklingen.

Digitalt utanförskap

I takt med den ökade digitaliseringen ser vi också ett digitalt utanförskap. Enligt Internetstiftelsen lever sex procent av Sveriges befolkning i digitalt utanförskap. Oftast handlar det om äldre personer, människor på landsbygden och hushåll med låga inkomster. Att inte kunna använda digitala tjänster gör att man riskerar att få sämre och långsammare service av de myndigheter man måste ha kontakt med. Ett exempel är e-legitimation. En av orsakerna till digitalt utanförskap handlar om människor som inte kan, vill eller vågar använda e-legitimation. Det innefattar människor som är i förvaltarskap, dvs. har en god man, och av dem är det flera som inte får skaffa en e-legitimation p.g.a. exempelvis intellektuell funktionsnedsättning. För en god man blir det omöjligt att använda digitala tjänster hos t.ex. Försäkringskassan och 1177 Vårdguiden om inte den person hen är god man för kan skaffa e-legitimation. Tillvaron blir mycket krångligare när alla intyg och ansökningar måste skickas med posten. Kontakterna med vården och t.ex. ombokningar av läkartider kan inte göras digitalt utan måste göras via telefon eller med post. Det som för de flesta människor bara är några knapptryck blir en långsam och tidskrävande process för de gode män som ska sköta uppdraget.

Regelverket för bank-id styrs av de banker som tillhandahåller tjänsten och de bestämmer själva vilka som kan få tillgång till tjänsten. Freja eID är en statligt godkänd mobil e-legitimation som används av flera myndigheter och kommuner. Där finns en nylanserad funktion med delad kontroll. Den som ska vara medhjälpare initierar aktiveringen och den som ska få hjälp bekräftar i sin egen Freja-app. När användaren sedan ska logga in i en e-tjänst eller göra en elektronisk underskrift måste båda parter godkänna transaktionen i sina respektive Freja-appar. Men det kräver att båda har e-legitimation. Fortfarande utestängs alla de som inte får skaffa e-legitimation från de digitala tjänster som myndigheter i Sverige i dag erbjuder. Det bör finnas en möjlighet för gode män att använda digitala verktyg för den person de har förvaltarskap för.

Regeringen bör utreda möjligheten för gode män att använda e-legitimation för de personer de har förvaltarskap för. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Säkra e-legitimationer

De senaste åren har det allt oftare larmats om bedrägerier med bank-id. 2022 kom Finansinspektionen (FI) med rapporten *Förstärkt digital motståndskraft hos företag i den finansiella sektorn*. FI noterar i den att bank-id enbart står under begränsad tillsyn. Tjänsten fyller en central funktion och FI anser därför att det allmännas möjlighet att utöva tillsyn över bank-id och andra liknande tjänster behöver ses över så att de omfattas av tydligare reglering och tillsyn. Sådan reglering och tillsyn bör inbegripa tydliga krav på säkerhetsnivå, redundans samt lednings- och ägarprövning samt ge möjligheter för den ansvariga tillsynsmyndigheten att genomföra tillsyn som inte enbart är händelsestyrd. FI anser vidare att de själva inte är en lämplig myndighet för att utöva sådan tillsyn, eftersom det saknas ett naturligt samband mellan tillsyn av finansiella företag och elektroniska legitimationer. Vänsterpartiet delar kritiken från Finansinspektionen och anser att mer måste göras för att skydda konsumenterna. Det måste ställas högre krav på att e-legitimationer såsom bank-id har en hög säkerhet och arbetar aktivt för att motverka bedrägerier.

Regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att konsumenternas skydd mot bedrägerier på betalmarknaden stärks. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även utvärdera befintliga lagar och regler för betaltjänster för att säkerställa att de är tillräckliga för att motverka bedrägerier på betalningsmarknaden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hösten 2022 kom Allmänna reklamationsnämnden (Arn) med nya rekommendationer för banker vars kunder har blivit lurade av bedragare. I åtta ärenden av nio anser Arn att banken ska återbetala merparten av de besparingar som bedrägerioffer har förlorat. Bakgrunden till Arns nya rekommendationer var den dom som Högsta domstolen (HD) meddelade samma sommar. Det målet handlade om en konsument som 2018 blev lurad att lämna ut sina bankuppgifter via telefon och förlorade en stor summa pengar. Trots domen i HD och rekommendationen från Arn har bankerna vägrat ersätta kunder som blivit bedragna. Vänsterpartiet menar att nuvarande lagstiftning bör utvärderas så att den är ändamålsenlig och skyddar konsumenterna.

Lagstiftningen bör utvärderas så att konsumenten inte får bära ansvaret för obehöriga uttag, i synnerhet med bank-id, bankdosor och Swish. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ändra betaltjänstlagen för att motverka bedrägerierna

Telefonbedrägerier är ett stort samhällsproblem. Enligt polisen genererade bedrägerier 5,8 miljarder kronor i brottsvinster 2022, vilket är nästan dubbelt så mycket som narkotikahandeln. Dessa pengar återinvesteras sedan i annan organiserad brottslighet. Det finns i dag brister i de tjänster som bankerna erbjuder för att motverka bedrägerier, och polisen menar att bankerna måste ta ett större ansvar för att förhindra brotten.

De som utsätts för bedrägerier är inte sällan äldre, och många av brottsoffren blir av med alla sina besparingar. SVT visade tidigare i år hur hänsynslösa dessa bedrägerier är och vilka hårda konsekvenser de får för de som drabbas. 2022 avgjorde Högsta domstolen (HD) ett fall som legat till grund för Allmänna reklamationsnämndens rekommendation gällande ersättning från bankerna. Rekommendationen är att en person som har förmåtts att lämna ut koder på uppmaning av en bedragare ska ersättas av banken med hela det förlorade beloppet, förutom en självrisk på 12 000 kronor.

Trots detta nekas fyra av fem brottsoffer någon form av ersättning från bankerna med motiveringen att brottsoffren agerat ”särskilt klandervärt” eftersom de har godkänt överföringar genom mobilt bank-id.

I Storbritannien har man hanterat problemen genom ny lagstiftning som föreslås börja gälla under 2024. Lagstiftningen innebär att kundens bank normalt får ersätta halva summan för bedrägeriet, medan banken som bedragaren flyttar pengarna till får stå för andra halvan. Bankerna måste även offentliggöra statistik över hur många av deras kunder som drabbas av bedrägeri.

Om en sådan lagstiftning skulle införas i Sverige skulle den sätta ytterligare press på bankerna att agera för att förebygga bedrägerier. Det finns flera exempel på enkla åtgärder som bankerna skulle kunna genomföra för att försvåra för bedragarna. Till exempel införa inställningsbara överföringsfördröjningar och beloppsbegränsningar, manuella kontroller vid misstänkta transaktioner, spärr mot överföringar till icke godkända konton och ytterligare bevis för att du är du vid betalningar över ett visst belopp.

Flera organisationer, bl.a. Sveriges Konsumenter, SPF Seniorerna, Pensionärernas riksorganisation (PRO) och Villaägarnas Riksförbund, föreslog nyligen att liknande lagstiftning bör införas i Sverige genom en ändring i betaltjänstlagen. Vänsterpartiet instämmer i det förslaget.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag om ändring i betaltjänstlagen utifrån exemplet från Storbritannien. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även återkomma med förslag på lagstiftning som likt den i Storbritannien innebär att bankerna öppet måste redovisa statistik över hur många av deras kunder som blivit bedragna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Stoppa oskäliga veterinärkostnader

I rapporten *Värdet av hundar och katter i Sverige*, från Sveriges lantbruksuniversitet 2017, uppgavs att vart fjärde hushåll i Sverige har minst en hund eller katt. Det innebär att veterinärtjänster är en fråga som angår en stor andel av Sveriges befolkning.

Den årliga djurskyddsrapporten från Jordbruksverket för 2024 redovisar inspel från länsstyrelserna om hur höga kostnader för veterinärvård samt djurhållares försämrade ekonomi bidragit till att andelen brister gällande veterinärvård varit hög under flera år. Enligt länsstyrelserna har vissa djurhållare också undvikit att ta en svårt sjuk eller skadad hund eller katt till veterinär av rädsla för att behöva avliva djuret. Det har även blivit vanligare att djurhållare vill att djuret ska få självdö hemma, och av den anledningen inte sökt vård hos veterinär.

Vänsterpartiet konstaterar att risken med ett ökande antal djurägare som inte har ekonomiska möjligheter att möta lagens krav om att förse sina hundar med djursjukvård riskerar att skapa fler djurskyddsärenden och därmed bli ett växande problem för myndigheter som länsstyrelserna.

För Vänsterpartiet är det uppenbart att staten måste ta ett större ansvar för att reglera priserna inom djurvården. Inte minst för att förebygga att djur far illa på grund av utebliven vård. Veterinärkostnaderna har ökat i hela landet, men skiljer sig samtidigt åt beroende på var i Sverige man bor. Veterinärpriserna måste ner och de måste bli mer likvärdiga i landet. Vi vill därför utreda och införa nationella tariffer, där ansvarig myndighet ges i uppdrag att ta fram fasta priser för veterinärvården. Tyskland har redan

ett system med tariffer; det vi vill se i Sverige, är något liknande. Regeringen bör därför tillsätta en utredning kring hur nationella tariffer för djursjukvård kan införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bryt upp oligopolet

Att två aktörer dominerar marknaden är ett marknadsmisslyckande. Det oligopol som finns i dag behöver brytas upp. Vi föreslår därför att ett marknadsundersökningsverktyg införs som ger Konkurrensverket möjlighet att identifiera och åtgärda strukturella problem på marknader där konkurrensen fungerar dåligt. Verktyget skulle möjliggöra fördjupade analyser av marknadsdynamiken och ge myndigheten befogenheter att rekommendera eller genomföra åtgärder, som krav på avyttringar eller införande av regleringar för att motverka oskäliga affärsmetoder och öka konkurrens. Liknande verktyg används redan framgångsrikt i länder som Storbritannien och Danmark. Nyligen föreslog även finska konkurrens- och konsumentmyndigheten att ett sådant verktyg införs i Finland för att komma till rätta med just veterinärmarknaden. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att ett marknadsundersökningsverktyg införs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Stopp för vidareförsäljning av evenemangsbiljetter i Sverige till ockerpriser

Efter en utredning instiftade Norge 2007 en lag om förbud mot prispåslag vid vidareförsäljning av biljetter till kultur- och idrottsarrangemang (LOV-2007-06-29 86). Den kallas ofta svartabörslagen. I Sverige finns inte motsvarande lagstiftning. Det innebär att i Sverige är det lagligt att biljetter till evenemang säljs vidare till ockerpriser. För att skydda konsumenterna vill Vänsterpartiet se att det införs lagstiftning liknande den norska som förbjuder vidareförsäljning av biljetter till ockerpriser.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär ett förbud mot prispåslag vid vidareförsäljning av biljetter till kultur- och idrottsarrangemang. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Apotek bör vara skyldiga att informera om läkemedel omfattas av Läkemedelsförsäkringen

Det är frivilligt för läkemedelsföretagen att ansluta sig till Läkemedelsförsäkringen. Det svenska systemet med utbyte på apotek, som funnits sedan 2002, innebär att ett förskrivet läkemedel som omfattas av Läkemedelsförsäkringen på apoteket kan bytas ut mot ett läkemedel som inte omfattas av försäkringen. Detta utan att patienten informeras om det. Läkemedlen är visserligen medicinskt utbytbara men skiljer sig åt vad beträffar ersättningsskyddet. Vänsterpartiet anser att patienterna bör ha rätt att få information om ifall det läkemedel de använder omfattas av försäkringen.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att apotek blir skyldiga att informera om huruvida läkemedel omfattas av Läkemedelsförsäkringen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Förbjud dolda bud vid bostadsaffärer

Ett dolt bud innebär att en köpare lägger ett bud på en fastighet eller bostadsrätt med villkoret att detta bud ska hållas hemligt för övriga intressenter. Fenomenet skapar en ogynnsam situation för många spekulanter, särskilt de som ännu inte har lagt sina bud eller som inte kan återkomma med högre bud i en pågående budgivning. Det skadar öppenheten i en av de mest betydelsefulla affärer som en konsument gör i sitt liv.

Enligt Mäklarsamfundets rapport anser en majoritet av både konsumenterna och fastighetsmäklarna att dolda bud bidrar till osäkerhet och otrygghet i budgivningsprocessen. Detta leder till en känsla av misstro, både gentemot mäklare och mot själva bostadsaffären. Dolda bud kan dessutom skapa komplicerade situationer när flera spekulanter samtidigt lägger hemliga bud vilket kan leda till förvirring och frustration, och i värsta fall resultera i att potentiella köpare avstår eller budar till överpris.

Vänsterpartiet ser att möjligheten att lägga dolda bud gör mer skada än nytta. Därför bör regeringen återkomma med ett lagförslag som innebär att dolda bud förbjuds i bostadsaffärer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Anfal Mahdi (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Agnes Hultén (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Ilyas Hassan (V)

Birger Lahti (V)

Malin Östh (V)